

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
Facultatea de Sociologie

Antropologia socială și culturală. Puncte de referință în sociologia culturii

Nădejde George-Daniel

**Antropologia socială și culturală. Puncte
de referință în sociologia culturii**

Întrebări de genul: Cine suntem noi?, Care e menirea mea în această viață?, sunt la fel de vechi ca omul ce are conștiință de sine. Ca încununare a creației, omul este singurul ce se interoghează asupra naturii sale. El este pentru sine însuși un mare mister manifestat în istoria tuturor popoarelor. Întrebarea care se ivește în legătură cu el se pune însă în maniere foarte diferite și dă naștere antropologiei culturale ca ramură a sociologiei. Dacă cea din urmă e considerată ca știință a societății, cealaltă, ca parte integrantă a sa, pune accent mai mult pe om - reprezintă de fapt știința omului. Definiția conform căreia sociologia apare ca știință a societății este suficientă din punct de vedere logic, însă, din punct de vedere istoric, nu e satisfăcătoare deoarece nu se poate vorbi de ea ca fiind singurul obiect ce studiază societatea, interpretată ca o reuniune de indivizi supuși acțiunii lor reciproce și acțiunilor exterioare¹. De aceea, de societățile omenești se mai ocupă și științele istorice, demografice, etnografice, economice, juridice, culturale, politice, etc². Astfel, în timp ce sociologia năzuiește spre universal, spre generalizare, având în vedere colectivitățile umane și preocupându-se de realitatea socială ca întreg, ca totalitate, antropologia sau cuvântul despre om ὁ λογος του αντροπου vizează particularul, manifestat aici prin ființa umană care reprezintă mereu punctul de referință al oricărei științe sau al ramurilor ei.

În concepția lui Claude Levi-Strauss, antropologia derivă dintr-o anumită

---

¹ Spiru Haret – *Mecanica socială*, 1910, pag. 297 - 477, apud Aurelian Bondrea - Sociologia culturii, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.11.

concepție despre lume sau dintr-o modalitate originală de a pune problemele cu ocazia studiului fenomenelor sociale, este o știință prea tânără pentru ca predarea ei să nu reflecte circumstanțele locale și istorice care se află la originea fiecărei dezvoltări particulare. Este o știință în devenire a cărei autonomie nu este încă universal recunoscută³. Religiile, ca și știința, au fost mereu interesate și preocupate să stabilească locul omului în univers. Discuții în jurul expresiilor: “omul e un animal rațional” (Aristotel), “omul e un animal social” (Zoon Politikon - Aristotel) și *Homo faber* n-au încetat să apară și să lase loc unor noi și noi idei care vor evidenția și mai mult faptul că acțiunea ființei umane nu se răsfrânge numai în exterior prin acte detașate de propriul sine. Omul își construiește în interior o a doua lume, poate mai bogată, cu probleme și orizonturi noi. Poate trăi adesea numai într-însa și printr-însa inventează științele, tehnicile, etc⁴. Tocmai datorită acestui univers care i se oferă prin lume și pe care el îl oferă celor din jur prin atitudinea sa creatoare, scripitoare și constructivă, omul devine un adevărat macrocosmos ce cuprinde întreaga creație spre a o modela pe gustul său. Rămâne însă de văzut dacă alegerile sale făcute în acest sens vor fi cele mai bune.

Antropologia vizează o cunoaștere globală a creaturii raționale cuprinzând subiectul în toată extinderea lui istorică și geografică. De aceea s-a încercat în cadrul ei o structurare, ajungându-se la antropologia culturală. Aceasta a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în SUA și Franța, dar în special în Marea Britanie, având ca bază tocmai comparația dintre oameni. Anglia are predilecție pentru termenul de antropologie socială⁵ iar SUA pentru cel de antropologie culturală. Cel dintâi s-ar fi implantat, se pare, din necesitatea de inventare a unui titlu spre a se face deosebirea

---

² Traian Herseni - *Sociologia. Teoria generală a vieții sociale*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1982, pag.37.

³ Claude Levi-Strauss - *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, pag. 419.

⁴ Mihai Ralea - *Explicarea omului*, Editura Minerva, București, 1996, pag. 29.

⁵ Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 92.

între catedre.

Noțiunea de cultură este de origine engleză, Taylor fiind cel care a definit cultura ca reprezentând acel tot complex ce include cunoaștere, credință, artă, moravuri, lege, tradiție și alte câteva aptitudini dobândite de om ca membru al societății⁶. Aurelian Bondrea definea cultura ca totalitate de valori materiale și spirituale ale omenirii ajunse la un anumit prag al dezvoltării, produse ale cunoașterii și practicii umane create, transmise și asimilate în procesele social-istorice⁷. Antropologia socială se reduce la studiul organizării sociale, ceea ce reprezintă numai un capitol printre altele care alcătuiesc antropologia culturală. De multe ori se spune că cele două acoperă exact același program, una pornind de la tehnici și de la obiecte, pentru a ajunge la acea “supertehnică”⁸ care este activitatea socială și politică, făcând posibilă și condiționând viața în societate (cea culturală), cealaltă pornind de la viața socială, pentru a descinde până la lucrurile asupra cărora își pune amprenta și până activitățile în care se manifestă. Amândouă cuprind aceleași capitole așezate într-o ordine diferită, ceea ce nu exclude, însă, câteva deosebiri subtile. Antropologia socială a luat naștere din descoperirea conform căreia toate aspectele vieții sociale: economic, tehnic, politic, juridic, religios, constituie un ansamblu semnificativ și că este imposibil să înțelegem unul dintre ele fără a-l reșeza printre celelalte. Ea tinde deci să opereze de la întreg spre părți sau să dea cel puțin o superioritate logică a întregului asupra părților⁹. Indiferent dacă se proclamă socială sau culturală antropologia aspiră întotdeauna la cunoașterea omului total. O orientare culturalistă o apropie de geografie, tehnologie, preistorie pe când orientarea sociologică îi crează afinități cu arheologia, istoria și psihologia. În ambele cazuri există o legătură deosebit de strânsă cu lingvistica pentru că “limbajul este faptul

---

⁶ Claude Levi-Strauss - *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, pag. 431.

⁷ Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine, București”, 1993, pag.95.

⁸ Claude Levi-Strauss - *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, pag. 432.

⁹ Ibidem

cultural prin excelență”¹⁰. Omul nu poate fi înțeles decât relațional. Comunicarea e baza existenței în colectivitate, e piatra de temelie fără de care nu se poate vorbi de societate, de grupuri sociale bine organizate, sancționate prin legi și dominate de instituții.

Dacă antropologia socială tinde să se confunde într-un vast ansamblu de cercetări a căror apartenență la științele sociale nu e deloc evidentă, totuși, printr-un paradox singular, aceste cercetări sunt frecvent asociate științelor sociale pe un alt plan; multe secții universitare, mai ales în SUA, poartă denumirea de “antropologie și științe sociale” sau “antropologie și sociologie”¹¹. În momentul în care credem că am sesizat legătura dintre antropologie și științele sociale o pierdem și abia pierdută o regăsim pe un alt plan. Este important să realizăm că antropologia nu se deosebește de celelalte științe umaniste și sociale printr-un obiect de studiu care i-ar fi propriu. Istoria a vrut ca ea să înceapă prin a se interesa de societățile zise sălbatice sau primitive. Deși cele din urmă reprezintă punctul de plecare în știința asupra omului, constatăm un fapt curios, acela că, în timp ce respectivele organizări primitive își pierd caracteristicile, studiul asupra ființei umane continuă să se dezvolte.

O problemă interesantă pentru prima jumătate a secolului trecut, și nu numai, s-a arătat a fi cea legată de modelul sistemului antropologic mai precis de studiul care are la bază următoarea întrebare : De ce analiza societăților primitive a facilitat mult mai devreme conturarea ideii de sistem, de totalitate, decât cercetările asupra societăților moderne?¹². Într-un prim stadiu al analizei lor comunitățile primitive se prezintă sub forma unor complexe social-culturale cu un grad de organizare, întindere și variație temporală mult mai redusă decât societățile moderne. În cercetarea unui trib, a unei colectivități primitive, cât și în procesul de comparare a acestora,

---

¹⁰ Claude Levi-Strauss - *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, pag. 433.

¹¹ Claude Levi-Strauss - *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, pag. 417.

¹² Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 92.

teoreticianul poate să reține majoritatea aspectelor specifice lor, dintre care cel economic, politic, cultural, religios, familial, etc. De aici posibilitatea și necesitatea de a privi faptele socio-culturale împreună, asamblate într-un tot unitar funcțional. Caracterizate prin multiplicitatea elementelor sociale și culturale adesea contradictorii, societățile avansate se deosebesc fundamental de cele primitive. Dacă pentru o comunitate primitivă sistemul social era relativ omogen, închis și deci, observabil, societățile moderne difuz întinse nu permit constituirea imaginii unui ansamblu coerent. În timp ce comunitățile primitive se caracterizează printr-o oarecare stabilitate în timp, cele moderne se prezintă mai degrabă ca multitudini de procese sociale neomogene care nu ajung la o stare de stabilitate și integrare reciprocă. Imaginea vieții sociale și culturale, ca o entitate funcțională perfect coerentă, era mult mai verosimilă și aplicabilă societăților primitive decât celor moderne.

Oamenii trăiesc de fapt în familii, triburii și popoare. Întâlnirea dintre ei face să se pună veșnica întrebare: Ce este omul?, de data aceasta pe un plan diferit. Când Cristofor Columb a descoperit America s-a întrebat dacă indienii erau de asemenea oameni: bula lui Paul al III-lea din 1537 declara că indigenii erau într-adevăr oameni pentru că primeau credința catolică și tainele¹³. Se observa așadar în acel timp o oarecare reticență inițială a lumii civilizate față de grupurile de oameni necunoscute care nu aveau posibilitatea dialogului intercomunitar. De aceea, după cum vedem și *din informațiile profesorului german Jürgen Moltmann, autoritățile timpului, cele eclesiale și politice aveau anumite criterii pe care, dacă le îndeplineau, triburile respective erau considerate sau nu umane.*

De ce oare o astfel de atitudine care evidențiază o veșnică superioritate a omului față de om

Comunitatea tuturor oamenilor, prin fondul ființei lor, are mai multă importanță decât diferențele istorice și culturale dintre popoare. Ideile înnăscute ale rațiunii

comune tuturor permit recunoașterea și evidențierea naturii omului. Problema umanității a constituit dintotdeauna un punct esențial comun tuturor popoarelor și religiilor.”În ceea ce privește istoria religiilor, ideea de umanitate era legată de depășirea politeismului întâlnit la cea mai mare parte a neamurilor, în câștigul panteismului naturii divine comună oamenilor”¹⁴. Și dacă un sociolog de renume ca Traian Herseni afirma că: “În trăire omul se găsește de-a dreptul în lume și că nu are voie să treacă de la sine dincolo”¹⁵, iată că avem și problema transcendentului, a găsirii unui răspuns la această viață care să se confirme într-un “dincolo” de trăirea aceasta palpabilă. Ar trebui să dea de gândit tocmai faptul că fiecare ființă umană nu este numai ce se vede și numai o simplă manifestare a actelor ce le percepem și le observăm zi de zi. Dacă omul reușește într-adevăr să fie altceva decât animalul, e tocmai fiindcă depășește prin ceva animalitatea. Prin rațiune el se retrage și se închide încetul cu încetul în ambiția de a deveni o insulă izolată, reușind să rupă prin voință și putere robia de natură. Domină mediul exterior printr-o viață puternic interioară, construindu-și o a doua lume, poate mai bogată cu probleme și orizonturi deosebite. Eu cred, că elementele esențiale pentru o societate care la Traian Herseni se concretizează în: conviețuire umană, acțiune și faptă, spirit obiectiv și ființă obiectivă¹⁶, trebuie să țină cont și chiar să accentueze latura interioară a omului ca parte principală a universului social. Existența societății e legată deci de existența eului și amândouă ne sunt date nemijlocit prin însăși trăirea noastră.

Așa ia naștere și cultura, ca fenomen complex dependent de baza societăților din care face parte. Ea este o verigă importantă în șirul sistemelor economic, politic, familial fără de care colectivitatea umană nu ar putea exista. De asemenea, cei care

---

¹³ Jürgen Moltmann- *L'homme - essai d'anthropologie chretienne*, Édition Le cerf-mame, pag.19.

¹⁴ Jürgen Moltmann- *L'homme - essai d'anthropologie chretienne*, Édition Le cerf-mame, pag.19.

¹⁵ Traian Herseni - *Realitatea socială- încercare de ontologie regională*, București, 1935, pag. 25.

produc și cei care consumă bunurile culturale sunt membri ai societății și, ca atare, participarea lor la cultură, atât în calitate de producător cât și de consumatori de bunuri culturale, este determinată de legile sociale. Societatea influențează structura culturii iar cultura, la rândul ei, starea societăților. Omul, prin capacitatea sa de adaptare, reușește să se obișnuiască din mers cu condițiile sociale și culturale în sânul cărora crește și să acționeze în maniere diverse în funcție de mediul social în care trăiește.

Este interesant de amintit în acest context teoria lui Malinowski, conform căreia “societatea în general, cultura, sunt privite ca un tot organizat, ca o entitate în care fiecare element își are o poziție a sa bine organizată și, prin aceasta, o contribuție specifică, deci o funcție”¹⁷. Sectoarele vieții sociale și culturale încep să-și evidențieze legăturile reciproce pe baza unui mecanism de integrare într-o structură generală, într-un sistem. Folosit de Durkheim în sociologie, conceptul de funcție este preluat de Malinowski și transformat într-unul fundamental ce duce la apariția funcționalismului. De la acesta din urmă pornește o întreagă mișcare a analizei funcționale și structurale în antropologia socială și culturală, mișcare conform căreia cultura și societatea trebuie cercetate ca un tot coerent, în care fiecare aspect se leagă de toate celelalte și le evocă pe acestea. “Societatea, cu diferitele ei componente, apare ca un ansamblu coerent, perfect integrat, caracterizat printr-o armonie corespunzătoare, necesară a asigura, în final, autoconservarea sistemului”¹⁸.

O idee cel puțin bizară pentru mine este că Malinowski acordă prioritate materialismului, spiritualul fiind puțin îndepărtat. Lumea interioară a omului care dă sens celei exterioare are foarte mult de suferit la el din pricina primatului biologic: “Corpul uman, afirmă el, este sclav diverselor nevoi organice. Datorită acestui fapt

---

¹⁶ Traian Herseni - *Realitatea socială – încercare de ontologie regională*, București, 1935, pag. 27.

¹⁷ Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 95.

teoria culturii trebuie să se sprijine pe biologie”¹⁹. Ceea ce este de fapt punct de referință în societate se află pe planul secund și nicidecum nu se arată a fi un adevărat îndrumător al elementelor necesare formării unei bune culturi. Termenului de funcție Malinowski i-a dat înțelesul de nevoie: funcția nu este altceva decât satisfacerea unei nevoi care are ca și corespondent un răspuns cultural în jurul căruia se conturează un sector al culturii. “Nici un sistem important de activitate nu poate persista dacă nu este legat direct sau indirect de nevoile omului și de satisfacerea lor”²⁰. Ca exemple sunt date: nevoia de metabolism care are ca răspuns cultural subzistența, bunăstarea corporală – adăpost, securitate – protecție, mișcare – activitate, creștere – educație sănătate - igienă. Această reducere a culturalului și a socialului la biologic i-a adus autorului nostru numai și numai critici îndreptățite. Este cert că elementele unei culturi nu sunt independente unele față de celelalte, ci formează împreună o unitate funcțională, contribuind fiecare la menținerea întregului. Așadar, o idee ca cea a lui Malinowski nu poate fi bine primită în sânul antropologiei sociale și culturale și, de ce nu, în sociologie ca știință, deoarece evidențiază numai anumite părți ale sistemului și, mai mult, această constatare nu e deloc în acord cu teoria sa inițială.

Pentru a evidenția unitatea și relațiile dintre sistemele existente în societate, Jacques Leclercq numește antropologia culturală parte a treimii culturale²¹ alături de psihologia socială și sociologie. Și dacă este înțeles bine sensul creștin al Treimii, atunci ne dăm seama ușor că fiecare din cele trei e de sine stătătoare, nu se amestecă, deși au puncte comune, nu se schimbă, cu toate că sunt într-un continuu progres, ci doar se completează. Fiecare unitate vine în ajutorul celeilalte și toate la un loc

---

¹⁸ Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 97.

¹⁹ Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 102.

²⁰ Elena Zamfir - *Sinteze sociologice. Modelul sistemic în sociologia și antropologia culturală*, Editura științifică, București, 1975, pag. 103-104.

²¹ Jacques Leclercq - *Introduction à la sociologie*, Paris, 1959, pag.100, apud Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.47.

definesc esența culturii, care cu greu poate fi exprimată și reliefată. Tocmai de aceea există peste o sută de definiții date culturii (Alfred Kroeber, Clyde Kluckhohn - 114 definiții²²), care au în vedere relațiile om - om, om - natură, om - valoare și nu s-au putut evidenția decât niște generalități legate de acest sistem social, și anume: cultura e rezultatul comportamentului și activității sociale, are un caracter istoric, are la bază un sistem de idei, modele de comportament și valori, este selectivă și se deprinde prin învățare. În timp ce psihologia socială urmărește o explicație cât mai largă a mecanismelor psihice în comportamentele de grup, antropologia sau etnologia²³ desemnează în știința generală a culturii analiza diferențiată a culturii diferitelor etnii. Oricum ar fi interpretată antropologia culturală, ea nu poate fi concepută ca model exemplar al oricărei culturi istorice, pentru că nu ajunge la cunoștințe filosofico-sociologice generale, ci la cunoștințe particulare. Cea de-a treia parte a treimii, sociologia, mai precis sociologia culturii cuprinde în aria sa: sociologia artelor, a științei, a învățământului, a timpului liber, a comunicațiilor, etc²⁴.

O astfel de precizare a părților componente ne arată încă o dată spectrul larg al studiului acestei științe. E lesne de înțeles rolul important pe care-l joacă antropologia alături de ea, datorită obiectului de cercetare, care se rezumă, în special, la ființa umană. Comparația dintre oameni în întâlnirea civilizațiilor poate lua însă diferite direcții. Dintre acestea antropologia culturală devine uneori etnologie și chiar se confundă cu aceasta în descrierea diferitelor culturi pe care încearcă să le înțeleagă. În fiecare tip de civilizație omul încearcă să arate ceea ce este, antropologia culturală devenind o parte importantă a sociologiei care vizează promovarea umanității. Kant o numea “antropologie cu privire pragmatică”²⁵. Comparația dintre oameni dă naștere așadar antropologiei sociale ce caută răspuns la întrebarea: Ce este omul? Ființa

---

²² Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.49.

²³ Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.47.

²⁴ Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.48.

umană este creator și creație a civilizației. Toată cultura este o cale care duce la regăsirea de sine a sufletului (Georg Simmel)²⁶. Toate civilizațiile pot fi considerate drept etape și drumuri ce conduc spre o umanitate ascunsă însă în sânul viitorului. În întreaga cultură omul capătă o formă și arată unde se află. Toate formele istorice și toate imaginile sunt însă efemere. Se poate concluziona totuși că făptura umană iese din starea amorfă pentru a se deschide în forme culturale. Aceasta depinde numai și numai de ea pentru că poate dobândi cunoașterea de sine prin cuprinderea istorică a altor oameni și a altor civilizații. Afirmățiile antropologiei culturale nu au sens decât în cadrul experiențelor dintre oameni la care cultura nu se poate impune de sus, ci trebuie să trăiască într-o atmosferă de libertate. Când totul merge de la sine în viața socială, fără opreliști și exagerări care să depășească limitele impuse de sistemele existente, atunci putem spune cu adevărat că s-a ajuns la profunda expresie: *Gnothi seauton* și implicit că această parte a sociologiei de care am vorbit și-a atins în mică sau mare măsură scopul dorit.

Pentru aceasta s-au dat antropologiei unele misiuni²⁷ de îndeplinit dintre care încercăm să schițăm câteva: **obiectivitate** - datoria de a ajunge la o formulare validă nu numai pentru un observator onest și obiectiv, ci pentru toți observatorii posibili; **totalitate** – să urmărească în viața socială un sistem ale cărui aspecte sunt toate legate organic- atunci când antropologul caută să construiască modele o face întotdeauna cu scopul de a descoperi o formă comună diverselor manifestări ale vieții sociale; **semnificație** - se spune că domeniul antropologiei e alcătuit de obicei din societăți

necivilizate care ar ascunde o realitate pozitivă, aceea că sunt bazate pe relații personale, pe raporturi concrete între indivizi, ceea ce le diferențiază de celelalte;

---

²⁵ Immanuel Kant - *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht*, 1798. Leipzig 1922 apud Jürgen Moltmann- *L'homme - essai d'anthropologie chretienne*, Édition Le cerf-mame, pag.21.

²⁶ Jürgen Moltmann- *L'homme - essai d'anthropologie chretienne*, Édition Le cerf-mame, pag.22.

autenticitate -lipsa legăturii cu trecutul, ca centru al acestei misiuni, cere antropologiei o conexiune cu tradiția care ar implica contacte cu diferite persoane, precum povestitori, preoți sau bătrâni. Se cere o astfel de implicare întrucât comunicarea prin tot felul de intermediari, deși lărgiște contactele noastre le conferă un caracter de inautenticitate: orientarea spre logică, simboluri, lingvistică - numai cunoașterea limbii permite pătrunderea într-un sistem de valori ce duce la perceperea aspectelor și fenomenelor sociale.

Toate acestea nu sunt decât niște linii mari trasate antropologiei, care, dacă ar fi întru totul urmate, ar duce la atingerea scopul propus: de a face ca omul, prin contactul continuu cu alți indivizi din noi și noi structuri, grupări, clase, stataturi sau instituții sociale să păstreze un echilibru între trecut și prezent, între fizic și mental, spiritual, care să-l mențină în lupta cu sine însuși și cu viața obișnuită, fără a leza ceea ce-l înconjoară sau a se lăsa schimbat de mediu. Cred că antropologia culturală vizează o conservare a individului care nu înlătură progresul, întrucât omul este singurul producător de cultură în care se îmbină atât de frumos ceea ce a fost cu ceea ce este, “este o ființă care depășește creația sa, dar care nu depășește niciodată condiția de creator” (Lucian Blaga)²⁸.

Am folosit poate de prea multe ori în acest referat cuvântul **om**, fără a încerca să dau niște explicații etimologice, tocmai pentru faptul că, măcar din auzite, majoritatea cunoaștem că acesta are la bază cuvântul latin *homo* și aceeași rădăcină cu *humus* care înseamnă pământ.

Poate e binevenit acest mic adaos la corpul lucrării pentru a aminti

---

²⁷ Aurelian Bondrea -*Sociologia culturii*, Editura Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.440-441

²⁸ Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.323

binecunoscuta expresie și învățătură creștină : *Pământ ești și în pământ te vei întoarce*, nu în ideea de a fataliza sfârșitul vieții pământești, ci de a evidenția puterea creatoare a existenței care își va găsi împlinirea într-un “dincolo” transcendental. Tot ceea ce avem de făcut este să păstrăm bine ceea ce am primit bun, să adăugăm acolo unde sunt lipsuri, încercând să facem zi de zi un pas cât de mic spre găsirea răspunsurilor la întrebările puse în această lucrare.

Oricât de multe explicații ar da specialiștii în toate științele, ele vor fi, în primul rând, raționale. Sufletul, o lume mult mai bogată decât cea exterioară, care depozitează în ea sute de taine, va constitui mereu pentru ei doar o parte secundă în contextul întregii vieți. Soluția este de a încerca o conexiune între văzut și nevăzut, între ceea ce se simte și doar se percepe, pentru a pondera într-un fel acest distructiv avânt al omenirii, acest progres spre regres pe care-l facem mereu din dorința de a trăi mereu mai bine, fără a ști de fapt ce înseamnă aceasta.

Ne mulțumim doar să gândim prea mult, să învățăm ca niște roboți pentru însușirea unor noțiuni, unele dintre ele prea puțin folositoare, toate acestea pentru atingerea unor scopuri personale. Societatea de astăzi a devenit mult mai egoistă și imprevizibilă și de aceea e greu de observat și de stăpânit fiecare din aspectele ei. Ne aflăm acum la polul opus al comunităților primitive în care erau posibile: o privire de ansamblu a faptelor socio-culturale, un sistem social omogen observabil și, de ce nu, multă stabilitate.

Anatole France spunea undeva:

“Dacă intelectualii s-ar înmulți, lumea ar merge cu siguranță către pieire. A privi lumea prin prisma intelectuală înseamnă a desființa trebuințele vitale și a le înlocui prin reprezentarea lor. Intelectualul înlocuiește viața cu imaginea ei trăind-o mutual, interior, anticipat. A crea idei înseamnă a rupe contactul cu realitatea, a

idealiza a te comporta gratuit, inactual”²⁹ Chiar dacă se exagerază, poate, în aceste rânduri, semnalul de alarmă a fost tras; avem nevoie de intelectuali buni, dar care să eficientizeze ideile lor. O idee care nu are rezolvare în viața obișnuită, care nu e deci împărtășită, nu va avea deci finalitate.

Viața e un dialog continuu, dacă nu, e doar existența unei lâncezeli. Cuvântul, limbajul devin principii ale comunicării prin care omul devine om pentru alt om; sunt forța creatoare și liantul între mine și tine. Nu cred că mai e cazul să ne întrebăm de ce lingvistica e atât de importantă în antropologia culturală. Răspunsul vine de la sine: nu poți cunoaște un popor, nu te poți apropia de cultura lui dacă nu te străduiești să-i cunoști mai bine posibilitățile și oportunitățile lui de comunicare. Pentru aceasta nu e nevoie numai de intelect, ci și de o înțelegere pe măsură a cuvintelor poetului Mihai Eminescu: “ Dezvoltarea culturii și civilizației trebuie să se întemeieze pe muncă; adevărata cultură constă în întărirea propriei judecăți; niciodată fraza libertății nu e echivalentă cu libertatea adevărată, care este facultatea de a dispune de sine însuși prin muncă”³⁰.

---

²⁹ Anatole France - apud Mihai Ralea - *Explicarea omului*, Editura Minerva, București, 1996, pag. 36.

³⁰ Mihai Eminescu - apud Aurelian Bondrea - *Sociologia culturii*, Editura Fundației “România de mâine”, București, 1993, pag.62.